

**Соціальна педагогіка і виклики
суспільних трансформацій**

Огнев'юк В. О.,
ректор Київського міського
педагогічного університету
імені Б. Д. Грінченка,
доктор філософських наук,
професор,
член-кореспондент АПН України

Соціальну педагогіку як окрему галузь наукового педагогічного знання і систему практичних дій, спрямованих на створення сприятливого для розвитку особистості середовища, обґрунтував професор Марбурзького університету, доктор філософії Пауль Наторп у 1890 р. Різні аспекти соціальної педагогіки, зокрема ті, що стосуються надання соціальної допомоги знедоленим дітям та профілактики девіантної поведінки неповнолітніх, репрезентували такі відомі вчені, як Г. Ноль та Г. Бойлер. Соціальна функція загальної педагогіки та дослідження особливостей виховного процесу в різних вікових групах були у центрі уваги Х. Міскеса; питання впливу сукупності умов життєдіяльності на свідомість і поведінку людини стали предметом дослідження і практичної діяльності С. Шацького і А. Макаренка. Педагогічна спадщина цих відомих педагогів стала підґрунтям, на якому постали перші наукові школи соціальної педагогіки України на початку 90-х років ХХ століття.

Стрімкий розвиток соціально-педагогічного знання в сучасній Україні зумовлений значними суспільними трансформаціями, що змінили соціум і середовище життєдіяльності особистості, а відтак і умови, в яких відбувається процес її соціалізації. Соціальна педагогіка, як наука, витребувана часом, досліджує різноманітні середовищні впливи на процес виховання особистості, що актуалізує її значення в період значних суспільно-політичних та соціально-економічних змін. Вивчаючи закономірності, механізми становлення і розвитку особистості в процесі навчання та виховання, вплив різних соціальних інститутів на навчально-виховний процес, а також соціально орієнтовану діяльність освітніх закладів, установ культури і соціальних служб, соціальна педагогіка заповнила не охоплений наукою простір дослідження взаємодії різних суб'єк-

тів та об'єктів, дотичних до процесу соціалізації особистості.

Нині соціальна педагогіка перебуває на етапі активного розвитку теоретичних положень, аналізу й систематизації досягнень соціально-педагогічної практики. Свідченням цього є розробка методологічних засад соціальної педагогіки, обґрунтування нових парадигм соціального виховання та соціалізації особистості, формування понятійно-термінологічного апарату цієї науки, розвиток і розробка інноваційних технологій соціально-педагогічної діяльності.

Наразі стрімкий розвиток соціальної педагогіки зумовлюється соціальним замовленням суспільства, спрямованим, насамперед, на формування засад нової соціальної політики щодо дітей та молоді. Створення середовища, сприятливого для розвитку дитини, повернення до традицій відповідальності родини за виховання дітей та формування здорового способу їх життя — сьогодні є пріоритетними завданнями для освітньої політики, магістральними орієнтирами соціальної педагогіки та практичної психології.

Для успішного соціального розвитку суспільства в умовах сьогодення дуже важливо зосередити увагу на вирішенні проблем забезпечення соціальних гарантій і соціального захисту дітей, учнівської та студентської молоді, створити умови для соціального становлення, розвитку та адаптації підростаючого покоління в соціальному просторі родини, навчального закладу, дитячого об'єднання, територіальної громади і громадянського суспільства.

Саме тому у фокусі педагогічної науки поряд з виховною та освітньою є обґрунтування соціально-педагогічної місії школи як провідного інституту соціального виховання. Нині заклади освіти мають виконувати нові соціально-педагогічні функції, що зумовлені змінами в соціумі,

необхідністю впливу на соціокультурну ситуацію поза школою. В умовах сьогодення соціально-формуюча місія школи значно посилюється. У ситуації кризи дитинства, соціально-невлаштованості значної частини населення, сімейного неблагополуччя, агресивності соціального середовища навчальним закладам необхідно актуалізувати, розширити та поглибити такі соціально-педагогічні функції:

- соціально-адаптивну та соціально-стабілізуючу, що забезпечить включення дитини в реальні соціальні відносини та пом'якшить соціальну напруженість і соціальні конфлікти;

- соціально-перетворюючу, що забезпечить підготовку молодих людей до життя в умовах швидкозмінних ситуацій;

- соціально-захисну, пов'язану з турботою про дітей, яким сім'я та суспільство не змогли створити необхідних умов для розвитку та життя;

- здоров'язберігаючу, пов'язану з формуванням в особистості усвідомлення здоров'я як базової життєвої цінності.

Теоретико-методологічною основою соціально-педагогічної роботи з дітьми в навчальних закладах у сучасних умовах має стати концепція життєвих сил дитини, яка полягає в її здатності розвиватися завдяки поєднанню індивідуально-особистісних та організаційно-колективних засобів. Такий підхід дає змогу використовувати поняття «індивідуальна суб'єктність дитини» та «соціальна суб'єктність дитини» як складові змісту поняття «життєві сили дитини». Розглядаючи ці поняття як

концептуальні в соціально-педагогічній роботі з дітьми та учнівською молоддю, можна говорити про неї як про процес зв'язків, взаємодій і взаємовпливів, способів та засобів регуляції життєдіяльності дітей та учнівської молоді, що сприяють розвитку їхньої індивідуальної і соціальної суб'єктності й забезпечуються різними методами і формами соціально-педагогічної взаємодії суб'єктів та інститутів соціального виховання.

Спеціальний випуск збірника наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія» КМПУ імені Б. Д. Грінченка присвячено темі «Актуальні питання соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах». У статтях, що увійшли до збірника, розглядаються, зокрема, такі питання:

- теоретико-методичні засади організації соціально-педагогічної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах;

- соціально-педагогічне забезпечення прав дітей у загальноосвітніх навчальних закладах;

- соціально-психологічна підтримка учнів у навчальних закладах різних типів;

- особливості технологій роботи соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах різного типу;

- професійна підготовка соціальних педагогів до роботи в навчальних закладах.

Сподіваємося, що представлені у статтях науковців і практиків теоретичні положення та інноваційні підходи соціально-педагогічної взаємодії з дітьми в закладах освіти сприяють розвитку соціальної педагогіки.